

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

ЧЕРЕВАТЕНКО ІРИНА МИКОЛАЇВНА

УДК 347.961

НОТАРІАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ПОСВІДЧЕННЯ БЕЗСПІРНИХ ПРАВ

12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

– кандидат юридичних наук, доцент **Баранкова Вікторія Валеріївна**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, доцент кафедри цивільного процесу

Офіційні опоненти:

– доктор юридичних наук, професор **Мічурін Євген Олександрович**, Харківський національний університет внутрішніх справ, професор кафедри охорони інтелектуальної власності, цивільно-правових дисциплін

– кандидат юридичних наук, **Батрин Олеся Василівна**, Печерський районний суд м. Києва, суддя

Захист відбудеться «06» липня 2015 р. о 10-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.02 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

Автореферат розіслано «06» липня 2015 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

Ю.Є. Атаманова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Вдосконалення нотаріальної форми охорони та захисту цивільних прав зумовлює необхідність новелізації нотаріального законодавства, що можливо лише на підставі врахування специфічних визначальних ознак нотаріальної діяльності та має передбачати належне унормування процесуальних аспектів вчинення нотаріальних дій. Важливою умовою забезпечення ефективності нотаріальної діяльності є дотримання загальних та спеціальних правил нотаріального провадження.

Предметом нотаріальної діяльності є безспірні справи. Охорона права власності та спадкових прав здійснюється через їх офіційне визнання у нотаріальному провадженні щодо посвідчення безспірних прав шляхом вчинення нотаріальних дій щодо видачі свідоцтва про право на спадщину, свідоцтво про право власності на частку у спільному майні подружжя, свідоцтво про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів). Притаманні цим нотаріальним діям загальні процесуальні особливості вирізняють зазначене нотаріальне провадження у системі нотаріальних проваджень. Крім того, визначальною умовою реалізації нотаріальних повноважень щодо посвідчення прав є їх неоспорюваність, але критерії безспірності цивільних прав, що набувають нотаріального посвідчення, ніколи не визначалися.

Нотаріальне провадження щодо посвідчення безспірних прав не було предметом самостійних досліджень, а розглядалося лише в аспекті характеристики компетенційних повноважень нотаріальних органів та спеціальних правил вчинення окремих нотаріальних дій.

Теоретичною основою дисертаційного дослідження стали праці українських та зарубіжних фахівців. Зокрема, М.Г. Авдюкова, В.В. Баранкової, Н. В. Василини, О.О. Гріненко, Л.В. Єфіменко, З.А. Іскандерова, В.В. Комарова, Р.Г. Кочар'янца, Л.Ф. Лесницької, І.С. Мельник, Ж.-Ф. Пієпу, Л.К. Радзієвської, О.В. Романовської, С.Я. Фурси, Г.Г. Черемних, В.М. Черниша, В.В. Яркова та інших. Однак сьогодні відсутні монографічні роботи, в яких би повно та всебічно розглядалося нотаріальне провадження щодо посвідчення безспірних прав, а в наявних наукових дослідженнях зазначена тематика якщо й аналізується, то фрагментарно. Відтак, спеціального наукового дослідження наразі потребують процесуальні особливості видачі свідоцтв, що підтверджують наявність безспірного права. Наявний нотаріальний порядок провадження щодо посвідчення безспірних прав потребує системного аналізу, з точки зору, удосконалення правового регулювання та правозастосовчої практики.

Визначення процесуальних особливостей нотаріального посвідчення безспірних прав та дослідження зазначеного виду нотаріального провадження може слугувати підґрунтям для розв'язання певного кола теоретичних та практичних проблем. Зокрема, очевидно є нагальна потреба у розробці єдиного категоріального апарату; вдосконаленні загальних та спеціальних

правил, що визначають зміст нотаріальних дій щодо посвідчення безспірних прав; уточненні меж та порядку реалізації компетенційних повноважень нотаріусів при посвідченні безспірних прав; визначенні особливостей нотаріальних актів-документів, що постановляються нотаріусом в межах вчинення нотаріальних дій щодо посвідчення безспірних прав та унормуванні підстав для визнання їх недійсними.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах та відповідно до цільових комплексних програм: Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого «Проблеми вдосконалення організації та діяльності суду й правоохоронних органів в умовах формування соціальної, правової, демократичної держави» (державна реєстрація № 0106U002293, 2006–2010 рр.) та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого «Судова влада: проблеми організації та діяльності» (державна реєстрація № 0111U000957, 2011–2015 рр.).

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційної роботи – визначити процесуальні особливості провадження щодо посвідчення безспірних прав та надати його правову характеристику. Для досягнення зазначеної мети у дисертаційному дослідженні необхідно вирішити наступні задачі:

–розробити теоретичний підхід до характеристики нотаріального провадження щодо посвідчення безспірних прав у системі нотаріального процесу;

–виділити критерії безспірності прав, що набувають нотаріального посвідчення;

–окреслити склад повноважень нотаріуса щодо посвідчення безспірних прав, виокремити види нотаріальної юрисдикції;

–визначити специфіку та види нотаріальних актів-документів у провадженні щодо посвідчення безспірних прав та сформулювати пропозиції щодо вдосконалення унормування вимог до нотаріальних актів-документів, які фіксують вирішення нотаріусом процесуальних питань, пов'язаних із рухом нотаріальних справ;

–виявити проблеми (недоліки) у правовому регулюванні видачі свідоцтва про право на спадщину, видачі свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів), видачі свідоцтва про право власності на частку у спільному майні подружжя та сформулювати пропозиції щодо їх вирішення.

Об'єкт дослідження – нотаріальна діяльність щодо посвідчення безспірних прав.

Предмет дослідження – нотаріальне провадження щодо посвідчення безспірних прав.

Методи дослідження. В основу роботи покладені загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Діалектичний метод становить методологічну основу дисертації та застосований при з'ясуванні правової природи та змісту нотаріального провадження щодо посвідчення безспірних прав у нотаріальному процесі й дослідженні динаміки розвитку теорії нотаріального процесу і

його законодавчої регламентації. Формально-логічний метод використовувався для виявлення неузгодженостей у понятійному апараті нотаріального процесу, а також розробки пропозицій щодо його вдосконалення. Системно-структурний метод застосовувався для дослідження структури нотаріального процесу і його елементів, нотаріального провадження як одного з структурних елементів нотаріального процесу через категорії загального та конкретного. Метод аналізу і синтезу дозволив визначити проблеми правового регулювання нотаріальної охорони безспірних прав та розробити наукові рекомендації з їх удосконалення, а також обґрунтувати критерії безспірності прав, що набувають нотаріального посвідчення. Техніко-юридичний метод використано для формулювання напрямів вдосконалення нотаріального порядку оформлення безспірних прав.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першою у вітчизняній науці працею, в якій розроблено концепцію нотаріального провадження щодо посвідчення безспірних прав як складової системи нотаріальних проваджень. У дисертації обґрунтовано й винесено на захист такі основні положення й висновки:

у перше:

– надано характеристику нотаріального провадження щодо посвідчення безспірних прав у системі нотаріальних проваджень; визначено процесуальні особливості, що вирізняють посвідчення безспірних прав у системі нотаріальних проваджень: особлива мета вчинення зазначених нотаріальних дій; форма звернення заінтересованих осіб до нотаріуса; обмеження щодо місця вчинення нотаріальних дій цього виду провадження; порядок реєстрації таких нотаріальних дій; визначений законом зміст свідоцтва як нотаріального акту-документу, що фіксує результат вчинення даних нотаріальних дій;

– розроблено критерії безспірності права як об'єкту нотаріальної охорони: відсутність спору між заінтересованими особами; необхідність забезпечення державного контролю наявності визначених законом підстав набуття таких прав; наявність передбачених законом документів-доказів на підтвердження підстав вчинення нотаріальних дій;

– сформульовано висновок, що об'єкт правової охорони у провадженні щодо посвідчення безспірних прав можна розглядати як чинник визначення обсягу компетенції нотаріусів і на цій підставі виокремлено та обґрунтовано існування таких видів нотаріальної юрисдикції як предметна, територіальна, функціональна, а також надано їх визначення та розкрито зміст;

– доведено, що під предметом нотаріальних дій щодо посвідчення безспірних прав слід розуміти правову вимогу заінтересованої особи, звернену в установленому порядку до нотаріуса, відносно якої постановляється нотаріальний акт-документ;

– розкрито дію принципів нотаріального процесу, які мають специфіку у провадженні щодо посвідчення безспірних прав. При дослідженні принципу законності виокремлено такі підстави

для визнання недійсним нотаріального свідоцтва про посвідчення безспірних прав як незаконність та необґрунтованість; при дослідженні змісту принципу сприяння заінтересованим особам у здійсненні їх прав запропоновано визначити в якості умови, за якої у нотаріуса буде виникати обов'язок витребувати документи-докази, відсутність у заінтересованих осіб можливості надати документи самостійно з об'єктивних чи (або) суб'єктивних причин;

– визначено систему процесуальних актів-документів у нотаріальному провадженні щодо посвідчення безспірних прав: свідоцтво про право на спадщину; свідоцтво про право власності на частку у спільному майні подружжя; свідоцтво про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів); постанову про відмову у вчиненні нотаріальної дії та запропоновано структуру свідоцтва, що посвідчує наявність безспірного права, яка складається із вступної, мотивувальної, резолютивної частин; доведено необхідність закріплення на законодавчому рівні існування таких нотаріальних актів-документів як постанова про призначення експертизи, постанова про відкладення вчинення нотаріальної дії, постанова про зупинення вчинення нотаріальної дії, постанова про надання дозволу на одержання частини вкладу спадкодавця у банку (фінансовій установі) та визначено їх зміст;

удосконалено:

– понятійну характеристику нотаріальної діяльності, нотаріального провадження, нотаріальної дії, нотаріального акта-документа;

– науковий підхід до розуміння правової природи нотаріату як органу, завданнями якого є не тільки забезпечення охорони та захисту цивільних прав, але й запобігання виникненню судових спорів та на цій підставі заперечується доцільність наділення посадових осіб органів місцевого самоврядування повноваженнями щодо видачі свідоцтв про право на спадщину і доводиться необхідність закріплення вичерпного кола конкретизованих підстав для відмови у вчиненні нотаріальної дії;

– наукові погляди щодо системи нотаріальних проваджень через класифікацію нотаріальних дій за метою їх вчинення, при цьому наголошується неможливість ототожнення понять нотаріальної дії та нотаріального провадження, нотаріального провадження та виду нотаріального провадження;

набули подальшого розвитку:

– наукові положення щодо визначення співвідношення понять охорона та захист цивільних прав та законних інтересів. При цьому обґрунтовується, що охорона є заходом превентивного характеру, яка застосовується до моменту порушення норм права, а захист пов'язується з попереднім вчиненням правопорушення. З урахуванням цього висновується, що у провадженні щодо посвідчення безспірних прав здійснюється їх охорона;

– теоретичні погляди щодо визначення змісту повноважень нотаріуса при посвідченні безспірних прав з огляду на те, що компетенція нотаріусів розглядається як сукупність повноважень щодо вчинення нотаріальних дій та тих повноважень, реалізація яких не пов'язана із вчиненням конкретної нотаріальної дії. Елементом нотаріальної компетенції можна вважати нотаріальну юрисдикцію, яка диференціюється в межах сфери їхньої діяльності та існуючої системи;

– науково-практичні положення щодо процесуальних особливостей видачі свідоцтв, що посвідчують безспірні права, і доводиться необхідність закріплення обов'язку нотаріуса здійснювати публічне повідомлення про факт відкриття спадщини стосовно певної особи-спадкодавця, унормування процесуального порядку оформлення спадщини з одночасним укладенням договору поділу спадкового майна, закріплення обов'язку нотаріуса роз'яснити заінтересованим особам (набувачу або його представникові) порядок зняття наявних щодо набутого майна обтяжень при вчиненні нотаріальної дії щодо видачі свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів) та неможливість видачі свідоцтва про право власності на частку у спільному майні подружжя за життя обох з подружжя.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації положення, висновки та пропозиції можуть бути використані: а) у науково-дослідній сфері – для подальшого дослідження прикладних питань нотаріального провадження щодо посвідчення безспірних прав; б) у правотворчій діяльності – при розробці й прийнятті нормативних актів, що спрямовані на забезпечення ефективності процесуального порядку видачі свідоцтв про право на спадщину, свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя, видачі свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів); в) правозастосовній діяльності – для оптимізації та підвищення ефективності нотаріального оформлення безспірних прав; г) у навчально-методичній роботі – при підготовці підручників і навчальних посібників, у викладанні навчальних курсів з процесуальних галузей права, у науково-дослідній роботі студентів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації, висновки і пропозиції, викладені у дослідженні, були оприлюднені на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях, семінарах і «круглих столах»: IV Міжнародній цивілістичній науковій конференції студентів та аспірантів (м. Одеса, 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Реформування сучасної правової системи» (м. Донецьк, 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми цивільного права та процесу», присвяченої пам'яті професора О. А. Пушкіна (м. Харків, 23 травня 2009 р.); круглому столі на тему «Мова і сучасні тенденції юридичної науки очима молодих вчених» (м. Харків, 16 квітня 2009 р.); Міжнародній науковій конференції «Восьмі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 13-14

листопада 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених та здобувачів «Юридична осінь 2009» (м. Харків, 2009 р.); V Міжнародній цивілістичній науковій конференції студентів та аспірантів «Сучасна цивілістика» (м. Одеса, 2010 р.); IX Міжнародній студентсько-аспірантській науковій конференції «Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи» (м. Львів, 14-16 травня 2010 р.); Науково-практичній конференції «Проблеми цивільного права та процесу», присвяченої пам'яті професора О. А. Пушкіна (м. Харків, 22 травня 2010 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених та здобувачів «Юридична осінь 2010» (м. Харків, 23-24 листопада 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасної юридичної науки» (м. Харків, 11-12 червня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Подальші наслідки реформування законодавства України» (м. Одеса, 18-19 червня 2011 р.); XXII Міжнародній науково-практичній конференції присвяченій А. П. Рижакі (м. Горлівка, червня 2012 р.); круглому столі «Перевірка судових рішень в цивільному процесі України та Росії» (м. Харків, 19 березня 2013 р.); Науково-практичній конференції «Проблеми цивільного права та процесу» присвяченої пам'яті професора О. А. Пушкіна (м. Харків, 25 травня 2013 р.); Науково-практичній конференції «Проблеми цивільного права та процесу» присвяченої пам'яті професора О. А. Пушкіна (м. Харків, 7 червня 2014 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених та здобувачів «Юридична осінь 2014» (м. Харків, 14 листопада 2014 р.).

Публікації. Основні наукові положення дисертаційної роботи викладено у 25 публікаціях, з яких 8 наукових статей, опублікованих у наукових фахових виданнях, затверджених МОН України, в тому числі 2 у зарубіжних виданнях, та у тезах 17 доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 216 сторінок, з них основного тексту – 194 сторінок. Список використаних джерел включає 213 найменувань на 22 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, наведено відомості про зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету та задачі, окреслено об'єкт, предмет і методологічну основу дослідження, висвітлено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо апробації результатів дисертації та кількості публікацій.

Розділ 1 «Нотаріальне провадження щодо посвідчення безспірних прав: сутнісна характеристика» складається з трьох підрозділів та висновків.

У підрозділі 1.1 «*Нотаріальне провадження у структурі нотаріального процесу*» надається правова характеристика нотаріальної діяльності як різновиду процесуальної діяльності і виділяються наступні притаманні їй ознаки: мета та завдання нотаріальної діяльності, стосовно яких наголошується необхідність закріплення у законодавстві; можливість отримання фізичними та юридичними особами кваліфікованої правової допомоги; наявність нотаріальної процесуальної форми як засобу закріплення виникнення, зміни чи припинення нотаріально-процесуальних правовідносин; оплачуваність; регламентованість правом; формалізованість процедури; правовий характер. пропонувані визначення понять нотаріальна діяльність. З огляду на це нотаріальна діяльність визначається як особливий вид правозастосовчої діяльності, що спрямована на забезпечення захисту й охорону прав та інтересів фізичних, юридичних осіб, і здійснюється нотаріусами або іншими нотаріальними органами у порядку нотаріального провадження шляхом вчинення передбачених у законодавстві нотаріальних дій, а також надання юридичної допомоги (через реалізацію консультативних та роз'яснювальних повноважень).

Нотаріальний процес розглядається як різновид юридичного процесу структурними елементами якого визнано суб'єкти, стадії, провадження. При цьому нотаріальне провадження характеризується як нормативно регламентований порядок діяльності нотаріусів або інших нотаріальних органів, а також заінтересованих та незаінтересованих учасників нотаріального процесу, з метою забезпечення охорони і захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб, що здійснюється у формі вчинення нотаріальних дій і набуває відповідного процесуального оформлення.

Визначено співвідношення понять нотаріального провадження та виду нотаріального провадження, нотаріального провадження і нотаріальної дії й розкрито їх ознаки. Нотаріальна дія визначається як сукупність процедурних заходів, що вживаються нотаріусами або іншими нотаріальними органами у межах нотаріального провадження щодо ухвалення юридично значущого нотаріального акту-документу, спрямованих на забезпечення захисту чи охорону прав, інтересів фізичних та юридичних осіб і зміну правового статусу заінтересованих осіб. Дослідження системи стадій нотаріального процесу дозволило обґрунтувати необхідність виділення ще однієї стадії нотаріального процесу – реєстрації вчиненої нотаріальної дії.

У підрозділі 1.2 «*Безспірні права як об'єкт правової охорони*» проаналізовано погляди науковців щодо розуміння сутності охорони і захисту та доведено, що нотаріальна охорона здійснюється стосовно безспірних прав та здійснюється через реалізацію повноважень нотаріальних органів, а захист цивільних прав потребує застосування повноважень суду. Ґрунтуючись на цих положеннях, виокремлено критерії безспірності права як об'єкта нотаріальної охорони, що дозволяють розмежувати судову та нотаріальну юрисдикцію щодо набуття спадкових

прав та права власності. З цією метою також досліджено наслідки наявності спору у нотаріальному процесі.

У підрозділі 1.3 «Провадження щодо посвідчення безспірних прав у системі нотаріальних проваджень» охарактеризовано наукові погляди щодо класифікацій нотаріальних дій, що дозволило обґрунтувати існування системи нотаріальних проваджень. Виходячи з мети вчинення нотаріальних дій, виділено чотири види нотаріальних проваджень: провадження щодо вчинення нотаріальних дій, які спрямовані на посвідчення безспірних прав; провадження щодо вчинення нотаріальних дій, які спрямовані на посвідчення безспірних фактів; провадження щодо вчинення нотаріальних дій, які спрямовані на забезпечення охорони майна та документів; провадження щодо вчинення нотаріальних дій, які спрямовані на надання документу виконавчої сили. Надано правову характеристику провадженню щодо посвідчення безспірних прав як елементу цієї системи та визначено загальні процесуальні особливості нотаріальних дій, що його складають.

Розділ 2 «Загальні правила нотаріального провадження щодо посвідчення безспірних прав» складається з трьох підрозділів та висновків.

У підрозділі 2.1 «Дія принципів нотаріального процесу у провадженні щодо посвідчення безспірних прав» систематизовано науковий матеріал стосовно визначення та класифікацій принципів нотаріального процесу. Розкрито ознаки, властиві принципам нотаріального процесу. Визначено безпосередній прояв дії принципів нотаріального процесу у провадженні щодо посвідчення безспірних прав, а саме досліджено дію таких принципів нотаріального процесу як законність, обґрунтованість, диспозитивність, безпосередність, сприяння заінтересованим особам у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів, доступність нотаріальної форми охорони та захисту безспірних прав.

В аспекті дослідження прояву дотримання принципів законності та обґрунтованості запропоновано закріпити у чинному нотаріальному законодавстві як підстави для визнання недійсним нотаріального свідоцтва, постановленого у провадженні щодо посвідчення безспірних прав, незаконність та необґрунтованість цього нотаріального акту. Незаконність нотаріального акту-документу визначається як недотримання нотаріусом вимог матеріального та (або) процесуального законодавства. При цьому недотримання вимог матеріального законодавства може проявлятися у неправильному застосуванні норм матеріального права, на підставі яких видається свідоцтво. Їх можна вважати порушеними, якщо неправильно застосована(і) норма(и) права, яка поширюється на правовідносини, що набувають нотаріального оформлення, або якщо не були застосована(і) норма(и) права, що підлягали застосуванню. Недотримання вимог процесуального законодавства проявляється у порушенні норм, що регулюють порядок вчинення нотаріальних дій, а саме закріплюють загальні та (або) спеціальні правила відповідної нотаріальної дії. Необґрунтованість може проявлятися у неповному з'ясуванні обставин

нотаріальної справи, їх недоведеності, а також у невідповідності змісту нотаріального свідоцтва обставинам нотаріальної справи. До обставин, що мають значення для справи, належать юридичні факти, що підлягають встановленню нотаріусом для вчинення певної нотаріальної дії.

У межах дослідження змісту принципу сприяння заінтересованим особам у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів у провадженні щодо посвідчення безспірних прав розглядаються проблемні аспекти застосування повноважень нотаріуса щодо витребування доказів. У цьому зв'язку пропонується визначити та закріпити у Законі України «Про нотаріат» умови, за яких у нотаріуса буде виникати обов'язок витребувати документи-докази у фізичних та юридичних осіб, які не є суб'єктами нотаріальної дії: відсутність у заінтересованих осіб можливості надати документи самостійно з об'єктивних чи (або) суб'єктивних причин. При цьому доводиться, що обов'язок доказування все одно покладається на заінтересовану особу, однак нотаріус має сприяти у формуванні доказового матеріалу, виходячи із належності таких доказів у конкретній нотаріальній справі.

У підрозділі 2.2 «Повноваження нотаріуса при вчиненні нотаріальних дій щодо посвідчення безспірних прав» досліджено зміст повноважень нотаріуса щодо посвідчення безспірних прав, виходячи з того, що нотаріальні повноваження відбивають правову природу та сутність нотаріальної діяльності, в межах якої здійснення всіх процесуальних дій є одночасно правом та обов'язком нотаріальних органів. Наголошується, що нотаріальна компетенція визначає права та обов'язки певного нотаріального органу, які складають систему його повноважень, зумовлені завданнями та функціями нотаріату як органу безспірної юрисдикції й передбачають обов'язковий характер нотаріального акта-документа для заінтересованих учасників нотаріальної дії. Елементом нотаріальної компетенції можна вважати нотаріальну юрисдикцію, яка детермінує характер нотаріальної діяльності і диференціює повноваження нотаріальних органів в межах сфери їхньої діяльності та існуючої системи. Під юрисдикцією нотаріальних органів розуміється обсяг та межі повноважень нотаріусів та осіб, яким надано право вчиняти нотаріальні дії, спрямованих на реалізацію приписів закону й досягнення певного правового результату (постановлення нотаріального акта-документа) для заінтересованих осіб.

Виокремлено та обґрунтовано існування таких видів нотаріальної юрисдикції як предметна, територіальна, функціональна. Предметна нотаріальна юрисдикція визначається як обсяг повноважень, що надаються (делегуються державою) певним нотаріальним органам щодо вчинення визначених у нотаріальному законодавстві видів нотаріальних дій. Територіальна нотаріальна юрисдикція – це наданий нотаріусам та іншим нотаріальним органам обсяг повноважень щодо вчинення нотаріальних дій в межах певної території (нотаріального округу), зумовлений правилами визначення місця вчинення нотаріальної дії. Під функціональною нотаріальною юрисдикцією пропонується розуміти сукупність повноважень нотаріусів щодо

вчинення поза межами їх нотаріального округу таких нотаріальних дій, які за правилами територіальної нотаріальної юрисдикції мали бути вчинені іншим нотаріусом, з метою забезпечення реалізації функцій нотаріальної діяльності. Розкрито правила кожного виду нотаріальної юрисдикції стосовно посвідчення безспірних прав.

У підрозділі 2.3 «Нотаріальні акти-документи у провадженні щодо посвідчення безспірних прав» досліджено наукові підходи до визначення поняття нотаріального акта-документа та характеристики його основних ознак. Наведено авторське визначення поняття нотаріального акта-документа як процесуально оформлене рішення нотаріуса або іншого нотаріального органу щодо застосування норм права до конкретної правової ситуації стосовно офіційного визнання юридичних прав чи фактів, що тягне за собою настання певних правових наслідків та володіє доказовою силою)

Визначено загальні риси нотаріальних актів-документів, що постановляються у провадженні щодо посвідчення безспірних прав. Нотаріальне свідоцтво, яке підтверджує безспірне право, розглядається як процесуальний акт-документ, що фіксує результат вчинення нотаріальної дії та застосування нотаріусом норм матеріального й процесуального права. Визначено структуру свідоцтва про посвідчення безспірних прав, яка складається із вступної, мотивувальної та резолютивної частин.

Доведено необхідність впровадження у нотаріальну практику та закріплення на законодавчому рівні ухвалення таких нотаріальних актів-документів як постанова про призначення експертизи, постанова про відкладення вчинення нотаріальної дії, постанова про зупинення вчинення нотаріальної дії, постанова про надання дозволу на одержання частини вкладу спадкодавця у банку (фінансовій установі) та визначено їх зміст.

Розділ 3 «Спеціальні правила нотаріального провадження щодо посвідчення безспірних прав» складається з трьох підрозділів та висновків.

У підрозділі 3.1 «Особливості видачі свідоцтва про право на спадщину» висвітлено процесуальний порядок видачі свідоцтва про право на спадщину з огляду на недосконалість його врегулювання. Обґрунтовано висновок про доцільність внесення відповідних змін до нотаріального законодавства щодо закріплення обов'язку нотаріуса здійснювати публічне повідомлення про факт відкриття спадщини стосовно певної особи-спадкодавця; надання нотаріусам можливості витребувати відомості та документи не тільки у фізичних та юридичних осіб, але й у інших нотаріусів.

Наголошується, що більш вдалим є такий процесуальний порядок оформлення спадщини з одночасним укладенням договору поділу спадкового майна, відповідно до якого спочатку повинен посвідчуватися договір про поділ спадкового майна за умови взаємної згоди усіх спадкоємців, а потім мають видаватися свідоцтва про право на спадщину кожному з них окремо. Пропонується

доповнити Правила ведення нотаріального діловодства відповідними нотаріальними формами: свідоцтва про право на спадщину за законом, виданого з урахуванням укладення договору про поділ спадщини та свідоцтва про право на спадщину за заповітом, виданого з урахуванням укладення договору про поділ спадщини.

У підрозділі 3.2 «*Особливості видачі свідоцтва про право власності на частку у спільному майні подружжя*» виявлено процесуальні особливості видачі свідоцтва про право на частку у спільному майні подружжя і на цій підставі доведено, що виключення ст. 70 Закону України «Про нотаріат», що передбачала видачу свідоцтва про право власності на частку у спільному майні подружжя на підставі їх спільної заяви є доцільним з огляду на те, що вчинення нотаріусом даної нотаріальної дії за такої умови представляє собою ніщо інше як нотаріальне посвідчення правочинів щодо поділу або виділу частки із майна подружжя. З цією метою досліджено процесуальні особливості нотаріального оформлення посвідчення договору про поділ та виділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності. Визначено та проаналізовано обставини та умови, які перевіряються нотаріусом при вчиненні нотаріальних дій, пов'язаних з нотаріальним посвідченням права власності на частку у спільному майні подружжя.

У підрозділі 3.3 «*Особливості видачі свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів)*» визначено особливості видачі свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів), зумовлені примусовим характером продажу майна, який не дозволяє ототожнювати дану нотаріальну дію з посвідченням правочинів.

Обґрунтовано неможливість автоматичного скасування обтяжень щодо набутого з прилюдних торгів (аукціонів) майна і покладення на нотаріуса обов'язку вирішення цього питання безпосередньо в межах видачі свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів). Поряд з цим пропонується включити до процесуального порядку вчинення цієї нотаріальної дії обов'язок нотаріуса роз'яснити заінтересованим особам (набувачу або його представникові), порядок зняття наявних щодо набутого майна обтяжень.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукових задач, що полягає у визначенні процесуальних особливостей нотаріального провадження щодо посвідчення безспірних прав, наданні його правової характеристики, а також у розробці пропозицій щодо вдосконалення процесуального порядку посвідчення безспірних прав. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, що спрямовані на досягнення поставленої мети.

1. Дослідження концептуальних положень теорії нотаріального процесу та законодавства, що регулює нотаріальну діяльність, дозволило надати змістовну характеристику нотаріального провадження щодо посвідчення безспірних прав у системі нотаріальних проваджень. Правовій регламентації підлягає кожна процесуальна дія нотаріуса та інших суб'єктів нотаріального процесу, а сукупність цих дій визначає зміст нотаріального провадження, що становить собою структурний елемент нотаріального процесу поряд з його стадіями та суб'єктами. Нотаріальне провадження є таким елементом нотаріального процесу, що відбиває його предметний зміст.

2. Виокремлення системи нотаріальних проваджень з огляду на розмежування нотаріального провадження на чотири види залежно від мети вчинення нотаріальних дій, які їх складають, зумовлює неможливість ототожнення понять нотаріального провадження та виду нотаріального провадження. Кожний вид нотаріального провадження складається із сукупності відповідних нотаріальних дій, подібних за своїм матеріально-правовим характером. Нотаріальне провадження щодо посвідчення безспірних прав представляє собою сукупність нотаріальних дій щодо видачі свідоцтва про право на спадщину, свідоцтва про право на частку у спільному майні подружжя, свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів), що мають спільні процесуальні особливості та характеризуються їх органічною єдністю, зумовленою вимогами нотаріальної процесуальної форми.

3. Теоретичний підхід до характеристики нотаріату як такої складової системи юрисдикційних органів, що є інститутом позасудової охорони цивільних прав обумовлює особливі межі нотаріальної юрисдикції. Безспірні права можуть набувати нотаріального посвідчення за умови відсутності спору між заінтересованими особами про право, забезпечення державного контролю наявності визначених законом підстав набуття таких прав, наявності передбачених законом документів-доказів на підтвердження підстав вчинення нотаріальних дій. Наведені критерії безспірності права слугують підґрунтям для розмежування цивільної судової та нотаріальної юрисдикції.

4. У механізмі нотаріального правозастосування ефективність нотаріальної діяльності пов'язана з належною реалізацією принципів нотаріального процесу як найбільш загальних правових вимог до вчинення нотаріальної діяльності, що відображають характер нотаріального провадження. З цієї позиції досліджені ті принципи нотаріального процесу, які мають специфічний прояв у нотаріальному провадженні щодо посвідчення безспірних прав: законності, обґрунтованості, диспозитивності, безпосередності, сприяння заінтересованим особам у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів, доступності нотаріальної форми охорони та захисту безспірних прав. На цій підставі теоретично обґрунтовується необхідність закріплення у нотаріальному законодавстві підстав визнання недійсним нотаріального свідоцтва,

постановленого у провадженні щодо посвідчення безспірних прав та доцільність внесення змін до ст. 46 Закону України «Про нотаріат» щодо надання нотаріусам можливості витребувати відомості та документи не тільки у фізичних та юридичних осіб, але й у інших нотаріусів, а також сформульовані умови, за яких у нотаріуса виникає обов'язок витребувати документи-докази у фізичних та юридичних осіб, які не є суб'єктами цієї нотаріальної дії.

5. Чинне нотаріальне законодавство не містить загальних правил визначення меж компетенції нотаріальних органів. У зв'язку з цим важливим для визначення обсягу компетенційних повноважень є висновок про те, що компетенція нотаріусів - це сукупність повноважень щодо вчинення нотаріальних дій та повноважень, реалізація яких не пов'язана із вчиненням конкретної нотаріальної дії. Поняття нотаріальних повноважень відбиває правову природу та сутність нотаріальної діяльності, в межах якої здійснення всіх процесуальних дій є одночасно правом та обов'язком нотаріальних органів. Нотаріальна компетенція визначає права та обов'язки певного нотаріального органу, які складають систему його повноважень, зумовлені завданнями та функціями нотаріату як органу безспірної юрисдикції й передбачають обов'язковий характер нотаріального акту-документу для заінтересованих учасників нотаріальної дії.

6. Принциповим моментом в аспекті характеристики компетенції нотаріуса при вчиненні нотаріальних дій щодо посвідчення безспірних прав є визначення нотаріальної юрисдикції її елементом. Нотаріальна юрисдикція поділяється на предметну, територіальну, функціональну, які мають власний зміст та правила застосування.

У зв'язку з цим запропоновано скасувати Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо деяких питань спадкування» № 1709-VII від 20.10.2014 р., положення якого передбачають наділення повноваженнями щодо видачі свідоцтва про право на спадщину посадових осіб органів місцевого самоврядування як такого, що не відповідає потребам практики, особливостям реалізації нотаріальних функцій та призводить до утворення квазінотаріальних органів в Україні. З огляду на це доведено необхідність унормування правил застосування функціональної нотаріальної юрисдикції у випадках надзвичайного або воєнного стану, режиму антитерористичної операції, відсутності нотаріусів у певних місцевостях.

7. На підставі наукового аналізу підходів до визначення поняття нотаріального акту-документу та основних ознак, притаманних цим актам, окреслено систему процесуальних актів-документів у провадженні щодо посвідчення безспірних прав з метою вдосконалення процесуального оформлення нотаріальних дій. Виокремлено загальні риси, що притаманні свідоцтвам про наявність безспірного права: видаються виключно нотаріусами; є правозастосовними документами; є правовстановлювальними документами; підтверджують наявність тільки безспірних прав; є індивідуалізованими та конкретизованими актами; обов'язкові

для всіх учасників цивільного обороту та їх зміст може бути змінений тільки у нотаріальному або судовому порядку; законодавчо визначені форма та зміст таких свідоцтв.

8. При характеристиці свідоцтв, виданих у результаті провадження щодо посвідчення безспірних прав, визначено їх структуру, яка складається із вступної, мотивувальної, резолютивної частин. Доведено необхідність закріплення у законодавстві та впровадження у нотаріальну практику таких нотаріальних актів-документів як постанова про призначення експертизи, постанова про відкладення вчинення нотаріальної дії, постанова про зупинення вчинення нотаріальної дії, постанова про надання дозволу на одержання частини вкладу спадкодавця у банку (фінансовій установі), та визначено їх зміст.

9. Враховуючи теоретичні положення роботи щодо вдосконалення процесуального порядку видачі свідоцтв про право на спадщину, свідоцтв про право на частку у спільному майні подружжя, свідоцтв про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів) з точки зору дотримання загальних та спеціальних правил вчинення нотаріальних дій й належної реалізації нотаріальних повноважень з посвідчення безспірних прав нотаріальними органами сформульовані системні пропозиції, які потребують унормування у нотаріальному законодавстві. Зокрема, обґрунтовано необхідність внесення змін до Правил ведення нотаріального діловодства у зв'язку із виключенням ст. 1299 ЦК на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із запровадженням державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» № 402-VII від 04.07.2013 р.. Доведено необхідність: доповнення змісту свідоцтв про право на спадщину як за законом так і за заповітом відомостями про прийняття спадщини заінтересованою особою; виключення з редакції ст. 49 Закону України «Про нотаріат» та із п. 1 гл. 13 розділу I Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України підстави, що відмова можлива і в інших випадках, оскільки її застосування призводить до безпідставної відмови у вчиненні нотаріальних дій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті, опубліковані у фахових виданнях:

1. Череватенко І. М. Видача свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів) [Текст] / І. М. Череватенко // Право і безпека. – 2009. – № 3. – С. 107–112.
2. Череватенко І. М. Нотаріальний акт-документ в нотаріальному процесі [Текст] / І. М. Череватенко // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 12. – С. 100–104.
3. Череватенко І. М. Особливості процесуального порядку видачі свідоцтва про право на спадщину [Текст] / І. М. Череватенко // Актуальні проблеми права: теорія і практика : зб. наук. пр. – Луганськ, 2010. – № 17. – С. 468–483.

4. Череватенко І. М. Нотаріальне посвідчення права власності на частку у спільному майні подружжя [Текст] / І. М. Череватенко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – Одеса, 2012. – Вип. 64. – С. 337–345.

5. Череватенко І. М. Процессуальные стадии выдачи свидетельства о праве на наследство [Текст] / І. М. Череватенко // Нотариус. – 2013. – № 3. – С. 38–41.

6. Череватенко І. М. Нотаріальний порядок поділу спадкового майна при оформленні спадщини [Текст] / І. М. Череватенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2013. – Вип. 21, ч. II, т. 1. – С. 293–295.

7. Череватенко І. М. Безспірність права як умова реалізації повноважень нотаріальних органів [Текст] / І. М. Череватенко // Юридичний вісник. – 2014. – № 4 – С. 368–374.

8. Череватенко І. М. Бесспорные права как объект нотариальной охраны [Текст] / І. М. Череватенко // Закон и жизнь. – 2014. – № 9. – С. 198–203.

Тези доповідей:

9. Череватенко І. М. Проблемні аспекти реалізації права спільної сумісної власності подружжя у нотаріальному процесі [Текст] / І. М. Череватенко // Міжнародна цивілістична наукова конференція студентів та аспірантів : зб. тез наук. робіт учасників IV Міжнар. цивіліст. наук. конф. студентів та аспірантів, 3–4 квіт. 2009 р. – Одеса, 2009. – С. 195–198.

10. Череватенко І. М. Нотаріальна діяльність у системі форм захисту та охорони цивільних прав [Текст] / І. М. Череватенко // Реформування сучасної правової системи : зб. наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених. – Донецьк, 2009. – С. 76–79.

11. Череватенко І. М. Процессуальний порядок видачі свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів) [Текст] / І. М. Череватенко // Проблеми цивільного права та процесу : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. О. А. Пушкіна, 23 трав. 2009 р. – Харків, 2009. – С. 375–377.

12. Череватенко І. М. Правові аспекти здійснення нотаріальної діяльності в США та Україні [Текст] / І. М. Череватенко // Мова і сучасні тенденції юридичної науки очима молодих вчених : зб. тез доп. та наук. повідомл. круглого столу, 16 квіт. 2009 р. – Харків, 2009. – С. 73–77.

13. Череватенко І. М. Поняття нотаріального акту-документу та його ознаки [Текст] / І. М. Череватенко // Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез Міжнар. наук. конф. «Восьмі осінні юрид. читання» (м. Хмельницький, 13–14 листоп. 2009 р.). – Хмельницький, 2009. – Ч. 3 : Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний, господарський та адміністративний процес. – С. 492–494.

14. Череватенко І. М. Поняття нотаріального провадження [Текст] / І. М. Череватенко // Юридична осінь 2009 року : тези доп. та наук. повідомл. міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів, 13 листоп. 2009 р. – Харків, 2009. – С. 232–235.

15. Череватенко І. М. Поняття нотаріальної дії у нотаріальному процесі [Текст] / І. М. Череватенко // Сучасна цивілістика : тези наук. робіт учасників V Міжнар. цивіліст. наук. конф. студентів та аспірантів (м. Одеса, 31 берез. – 1 квіт. 2010 року) : у 2 кн. – Одеса, 2010. – Кн. 2. – С. 52–54.
16. Череватенко І. М. Визначення кола спадкоємців у нотаріальних спадкових справах [Текст] / І. М. Череватенко // Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи : тези доп. IX Міжнар. студент.-аспірант. наук. конф. 14–16 трав. 2010 р. – Львів, 2010. – С. 174–175.
17. Череватенко І. М. Визначення нотаріусом підстав спадкування в межах видачі свідоцтва про право на спадщину [Текст] / І. М. Череватенко // Проблеми цивільного права та процесу : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. О. А. Пушкіна (22 трав. 2010 р.). – Харків, 2010. – С. 357–359.
18. Череватенко І. М. Проблеми законодавчого врегулювання видачі свідоцтва про право власності на частку у спільному майні подружжя [Текст] / І. М. Череватенко // Юридична осінь 2010 року : зб. тез доп. та наук. повідомл. учасн. всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів, 23–24 листоп. 2010 р. – Харків, 2010. – С. 213–216.
19. Череватенко І. М. Нотаріальний акт у нотаріальному процесі [Текст] / І. М. Череватенко // Актуальні питання сучасної юридичної науки : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 11–12 черв. 2011 р. – Харків, 2011. – Т. 2. – С. 50–52.
20. Череватенко І. М. Перспективи унормування правових підстав видачі свідоцтва про право власності на частку у спільному майні подружжя [Текст] / І. М. Череватенко // Подальші наслідки реформування законодавства України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 18–19 черв. 2011 р.). – Одеса, 2011. – Ч. 1. – С. 112–113.
21. Череватенко І. М. Классификация нотариальных актов-документов [Текст] / І. М. Череватенко // Ученые и учения : материалы XXII Междунар. науч.-практ. конф. по философ., филолог., юрид., педагог., эконом., психолог., социолог. и полит. наукам в честь 50-летия извест. ученого-процессуалиста, Заслуж. работника высшей шк. РФ, проф. А. П. Рыжакова (Украина, г. Горловка, 14–15 июня 2012 г.). – Горловка, 2012. – С. 150–151.
22. Череватенко І. М. Нотариус как субъект права на обжалование в апелляционном производстве [Текст] / І. М. Череватенко // Проверка судебных решений в гражданском процессе Украины и России : сб. тез. науч. докл. и сообщ. «круглого стола» каф. гражд. процесса Нац. ун-та «Юрид. акад. Украины им. Ярослава Мудрого» и юрид. фак. Моск. гос. ун-та им. М. В. Ломоносова, Харьков, 19 марта 2013 г. – Харьков, 2013. – С. 100–102.
23. Череватенко І. М. Нотаріальне оформлення поділу спадкового майна в межах видачі свідоцтва про право на спадщину [Текст] / І. М. Череватенко // Проблеми цивільного права та

процесу : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. О. А. Пушкіна (25 трав. 2013 р.). – Харків, 2013. – С. 391–394.

24. Череватенко І. М. Охорона безспірних прав нотаріатом [Текст] / І. М. Череватенко // Проблеми цивільного права та процесу : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. О. А. Пушкіна (7 черв. 2014 р.). – Харків, 2014. – С. 495–498.

25. Череватенко І. М. Критерії безспірності прав, що посвідчуються нотаріусом [Текст] / І. М. Череватенко // Юридична осінь 2014 року : зб. тез доп. та наук. повідомл. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів. – Харків, 2014. – С. 196–199.

АНОТАЦІЯ

Череватенко І. М. Нотаріальне провадження щодо посвідчення безспірних прав. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2015.

Дисертацію присвячено системному дослідженню теоретичних і практичних проблем нотаріального провадження щодо посвідчення безспірних прав як складової системи нотаріальних проваджень. Розкрито сутність безспірних прав як об'єкта нотаріальної охорони й на цій підставі запропоновано критерії безспірності права у нотаріальному процесі. Визначено поняття, ознаки і види нотаріального провадження. Розглянуто підстави та охарактеризовано загальні й спеціальні правила вчинення нотаріальних дій щодо посвідчення безспірних прав. Здійснено характеристику системи принципів нотаріального процесу та визначено специфічний прояв їх дії у провадженні щодо посвідчення безспірних прав. З'ясовано зміст повноважень нотаріусів при видачі свідоцтв про право на спадщину, свідоцтв про право на частку у спільному майні подружжя, свідоцтв про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів). Охарактеризовано систему нотаріальних актів-документів, що посвідчують безспірні права. Сформульовано авторські пропозиції щодо вдосконалення процесуального порядку вчинення нотаріальних дій, що складають нотаріальне провадження щодо посвідчення безспірних прав та їх правову регламентацію.

Ключові слова: нотаріальна діяльність, нотаріальний процес, нотаріальне провадження, вид нотаріального провадження, нотаріальна дія, нотаріальна юрисдикція, нотаріальний акт-документ.

АННОТАЦІЯ

Череватенко И. Н. Нотариальное производство по удостоверению бесспорных прав. –

На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2015.

Диссертация посвящена системному исследованию теоретических и практических проблем нотариального производства по удостоверению бесспорных прав как элемента системы нотариальных производств. Раскрыта сущность бесспорных прав как объекта нотариальной охраны, и на этом основании предложены критерии бесспорности права в нотариальном процессе. Сформулирован вывод о наличии таких критериев бесспорности прав, подлежащих нотариальному удостоверению, как: отсутствие спора между заинтересованными лицами; необходимость обеспечения государственного контроля наличия определенных законом оснований приобретения таких прав; возможность установления наличия оснований приобретения субъективных прав путем исследования предусмотренных законом документов-доказательств, которые подтверждают соответствующие факты, имеющие юридическое значение в нотариальном деле. Определено понятие, признаки и виды нотариального производства. Рассмотрены основания и охарактеризованы общие и специальные правила совершения нотариальных действий по удостоверению бесспорных прав.

Охарактеризована система принципов нотариального процесса и определено специфическое проявление их действия в производстве по удостоверению бесспорных прав. На этом основании исследованы требования и содержание таких нотариальных принципов как законность, обоснованность, диспозитивность, непосредственность, содействие заинтересованным лицам в совершении их прав и охране законных интересов, доступность нотариальной формы охраны и защиты бесспорных прав. Раскрыто содержание полномочий нотариусов при выдаче свидетельств о праве на наследство, свидетельств о праве на часть в общем имуществе супругов, свидетельств о приобретении имущества с публичных торгов (аукционов). Обосновано существование таких видов нотариальной юрисдикции как предметная, территориальная, функциональная. Разработана характеристика системы нотариальных актов-документов, удостоверяющих бесспорные права.

Исследован процессуальный порядок выдачи свидетельств о праве на наследство, свидетельств о праве на часть в общем имуществе супругов, свидетельств о приобретении имущества с публичных торгов (аукционов). Сформулированы авторские предложения по совершенствованию процедуры совершения нотариальных действий, составляющих нотариальное производство по удостоверению бесспорных прав и их правовой регламентации.

Ключевые слова: нотариальная деятельность, нотариальное процесс, нотариальное производство, вид нотариального производства, нотариальное действие, нотариальная юрисдикция, нотариальный акт-документ.

SUMMARY

Cherevatenko I. M. Notarial consideration by certification of indisputable rights. – *Published as a manuscript.*

The thesis for a Candidate's degree on specialty 12.00.03 – civil law and civil procedure, family law, international private law. – Yaroslav Mydryi National Law University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2015.

The thesis is dedicated to the systematic research of the theoretical and practical problems of the notarial consideration by certification of indisputable rights as a component of the system of notarial considerations. The essence of indisputable rights as the object of the notarial protection has been disclosed and on this basis, the criteria of the indisputability of rights in the notarial procedure have been proposed. The concept, characteristics and types of the notarial consideration have been defined. The grounds, general and specific rules of performing of notarial actions on certification of indisputable rights have been considered and analyzed. The system of principles of notarial procedure has been characterized and their specific demonstration in the consideration on certification of indisputable rights has been identified. The content of powers of a notary to issue the certificates of the right to inheritance, certificates of the right on a part in property of married couples and certificates of obtain property from public markets (auctions) has been defined. The system of notarial acts-documents certifying indisputable rights has been characterized. The author's proposals on improving the procedural order of the performing of notarial actions, which compose notarial consideration on certification of indisputable rights and their legal regimentation have been formulated.

Key words: notarial activity, notarial procedure, notarial consideration, type of notarial consideration, notarial act, notarial jurisdiction, notarial act-document.

Відповідальний за випуск
доктор юридичних наук, професор К. В. Гусаров

Підписано до друку 22.05.2015. Формат 60x90 1/16.
Папір офсетний. Віддруковано на ризографі.
Умовн. друк. арк. 0,7. Облік.-вид. арк. 0,9
Тираж 100 прим. Зам. №1222.

Друкарня
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77